

Křížová cesta Ježíše Krista v životě P. Richarda Henkese SAC

Mučedník lásky P. Richard Henkes SAC

r. 1900 – * 26. května Ruppach/Westerwald	r. 1943 – 8. dubna zatčen
r. 1912 – 1919 student na gymnáziu
v Schönstattu	r. 1943 – 1945 vězněm v koncentračním
táboře Dachau
r. 1919 – vstup do řeholního společenství
Pallotiniů	r. 1945 – † 22. února Dachau
r. 1925 – 6. června vysvěcen na kněze	r. 1945 – 7. června popel zesnulého uložen
v Limburgu
r. 1931 – 1937 učitelem na řádovém nižším
gymnáziu v Ketři (dnes Kietrz v PL)	r. 2003 – 2007 diecézní část procesu
blahořečení
r. 1939 – 1941 exercitátorem v Branicích	r. 2007 – zahájení vatikánské části procesu
blahořečení
r. 1941 – 1943 farářem ve Strahovicích	

21. prosince 2018 uznání mučednictví papežem Františkem

Budeme rozjímat křížovou cestu našeho Pána Ježíše Krista a zároveň také mučedníka lásky P. Richarda Henkese. Jako vodítko nám poslouží meditační obraz namalovaný paní Beatou Heinen. Tato umělkyně ve svém výtvarném díle naznačuje nejen jednotlivá bolestná zastavení života P. Richarda, ale zároveň vždy nechává v pozadí vystupovat tvář trpícího Ježíše Krista, takže se křížová cesta P. Richarda stává zároveň křížovou cestou Kristovou.

Vstupme tedy s pokorou a bázní do prostředí zjevování nekonečné Boží lásky.

1. zastavení: Ježíš je odsouzen k smrti

P. Richard Henkes stojí uprostřed obrazu vzpřímený, ve tváři klidný a vyrovnaný, s pohledem upřeným na nás.

Několikrát je P. Richard Henkes vyslýchán obávanou německou tajnou policií (gestapem) a několikrát mu hrozí soud a vězení. On ale chce a musí říci lidem pravdu a tou pravdou je evangelium Ježíše Krista. Konfidenti gestapa sledují nejen to, co dělá, ale hlavně to, co říká. Jeden z nich pak podává hlášení, které se stane důvodem knězova zatčení.

Dne 12. března 1943 ve farním kostele v Branicích P. Richard řekl:

„Současný režim nepotřebuje inteligentní občany, ale jen stádo ovcí. [...] V dobách prvotní církve byli věřící ochotni se za svou víru obětovat, vzdát se všeho, i své existence. Víra pro ně byla takovou hodnotou, že pro ni riskovali své děti, své rodiny, dokonce i svůj život. Takový postoj vyžaduje i dnešní doba. K výchově našich dětí v nacisty ovládaném školství mlčíme, ve veřejném prostoru, který ovládá nacistická ideologie, mlčíme. Přichází doba, kdy nám možnost mluvit bude úplně vzata. [...] Když si vzpomenu na svůj rodný kraj na pravém břehu Rýna, vytanou mi na mysli kostely zasvěcené velitelům římských legií, kteří se nebáli obětovat pro svou víru i svůj život. ... Přál bych si i v dnešní době vidět takové velitele: důstojníky, kteří jsou pro své katolické přesvědčení, pro svou víru ochotni obětovat tu nejvyšší hodnotu – svůj život. A přál bych si, aby se jim – dnes, podobně jako tehdy – pro jejich svědectví (martyrium) zasvěcovaly kostely.“

Pane, dej nám žít svou víru s odvahou mučedníků.

2. zastavení: Ježíš přijímá kříž

Středem obrazu prochází zleva doprava několik vzájemně propletených zvlněných ostnatých drátů. Ty naznačují nejen nepřekonatelnou bariéru plotu koncentračního tábora, ale také korunu z trní. Ta je součástí oné Ježíšovy.

Ve čtvrtek 8. dubna 1943 v dopoledních hodinách je P. Richard Henkes v tehdy německé Ratiboři zatčen gestapem. Je na něho uvalena ochranná vazba (Schutzhaft) či jinak řečeno: je uvězněn bez jakéhokoliv obvinění a bez jakéhokoliv možnosti odvolání a obrany, svévolným rozhodnutím těch, kdo mají moc; je zbaven svobody, odveden do vězeňské cely a na samotce vystaven situaci přijetí kříže.

V dopise do Strahovic o své situaci píše:

„Jsem na samotce a prožívám nervy drásající chvíle. Přesto jsem ale duševně a tělesně zdrav. Svaté přijímání dostávám kromě dvou dnů v týdnu každý den, a to je pro mne velká útěcha. Už několik dní chodím pracovat a tak mohu mluvit s lidmi. Ale křížovou cestou to přesto zůstává. Zpočátku jsem prosil Pána Boha o svou svobodu, teď jsem to překonal, a i kdybych musel do koncentračního

tábora, pak jsem – podobně jako při svém zatčení – připraven říci Deo gratias. Koneckonců teď na sobě mohu uskutečnit to, co jsem jiným kázal při exerciciích. Až dodnes mě zřejmě Bůh ochraňoval; nemám tedy strach před budoucností. Bůh mě jistě bude dále provázet svou milostí.“

Prosíme, Pane, za odvahu i ochotu přijmout každý kříž.

3. zastavení: Ježíš padá pod křížem poprvé

V pravé dolní části obrazu vidíme kněze. Sklání se ke třem chlapcům, jednou rukou naznačuje poučení a druhou rukou žehná. Je to P. Richard, který vyučuje chlapeckou mládež na řádových školách.

P. Richard byl dobrým učitelem a měl své žáky rád. Řeholní představení si jeho pedagogické práce vážili a oceňovali ji. Ale vzhledem ke společenské situaci a v souvislosti s probíhajícím sledováním a vyšetřováním odvážného kazatele zvažují všechny okolnosti a rizika. Závěr nadřízených zní: P. Richard Henkes dále nebude působit jako pedagog a musí opustit řádové školy. Riziko postihu – tedy uzavření řádových škol – je příliš veliké. A oni nechtějí nacistické mocipány dráždit.

Jeden z jeho žáků vzpomíná: „*Páter Richard často srovnával písně křesťanské mládeže s písněmi mládeže organizované v Hitlerjugend. Poukazoval na jejich základní ideové rozdílnosti a varoval před důsledky činů vycházejících z nacistické ideologie.“*

A o poslední vyučovací hodině, kdy se P. Richard se svými žáky loučil, napsal: „*Mlčel, poté však přece jen velmi potichu řekl: „Nepovedu žádné dlouhé řeči na rozloučenou. Pokoušel jsem se vás připravit na život. [...] Kéž je vám můj život tím nejlepším příkladem.“*

Pomoz nám, Pane, žít podle příkladu svatých.

4. zastavení: Ježíš potkává svou matku Marii

Matka Boží Panna Maria s dítětem Ježíšem v náručí se sklání k P. Richardovi. Tímto gestem mu obě postavy něco sdělují. Obsah sdělení pak naznačuje světlo svíce, kterou Maria drží v ruce.

Je to odkaz na mariánskou formaci, která byla dána P. Richardovi v době jeho středoškolských studií v letech 1912–1919 ve Valendaru-Schönnstattu. Patřil k té generaci gymnazistů, kteří prošli mariánskou formací mladého spirituála P. Josefa Kantenicha. Ten v areálu školy umístil do polorozpadlé hřbitovní kaple sv. archanděla Michaela obraz Panny Marie a své svěřence vedl „pod ochranou Panny Marie“ k rozvíjení zodpovědnosti za život vlastní i za život jejich společenství.

P. Richard „*byl nadšen a také nadšení kolem sebe rozdával. Jako vedoucí malého mariánského společenství dokázal být ovšem přísný. Svou zodpovědnost bral vážně, spolužáky upozorňoval na plnění přijatých závazků a povinností, jako byl denní řád nebo modlitby, a později s nimi udržoval korespondenční kontakty.“*

Jeho vztah k Matce Boží postupně zrál a stal se součástí jeho kněžské spirituality. Na svůj primiční obrázek otiskl slova modlitby:

Do tvého náručí, Maria, se beze strachu svěřuji. Ty jsi byla stále s Ježíšem. Chraň mě a ved' mě – prosím – jeho cestou.

Maria, Královno mučedníků, oroduj za nás!

5. zastavení: Šimon Kyrénský pomáhá Ježíši nést kříž

P. Richard Henkes stojí uprostřed obrazu. Za ním stojí v pozadí jeho učitel Ježíš s rukama rozepjatýma do tvaru kříže, s bolestí ve tváři a očima zavřenýma. Jsou si blízko, jsou vzájemně propojeni. P. Richard Henkes přijímá úkol nést Ježíšův kříž.

Poté, co P. Richard Henkes prošel po svém odvezení do koncentračního tábora čtyřtýdenní karanténou a vystřídal několik fyzicky náročných zaměstnání, stal se kantýnským na bloku č. 17. Jeho úkolem bylo obstarávat pro vězně ze svého bloku poštu, tj. dopisy a balíky, zajišťovat jídlo a vyřizovat potřebné náležitosti ve vztahu k veliteli bloku. Měl tak jisté možnosti, které mu v prostředí koncentračního tábora dávaly příležitost pomáhat.

„Jakákoliv zásilka (dopis, balíček) byla pro vězně v koncentračním táboře nesmírnou život obnovující vzpruhou. Šance na přežití se díky podpoře zvenčí stávaly reálnější. Komu se této podpory nedostávalo, ten mnohem obtížněji snášel peklo tábora. P. Richard si toho byl vědom a sám, dostáváje mnohé zásilky ze Strahovic, podporoval ty nejpotřebnější.“

V jednom z tajných dopisů požádal do Strahovic, zda by se někdo mohl postarat o zaslání balíčků pro kaplana ze Salzu, také uvězněného v Dachau, s tím, že se o něj do té doby postará sám. Byl znám tím, že se dětil o své potraviny bez ohledu na to, s kým. Hlad je hlad. A on měl to štěstí, že balíčky dostával [...] zvláště od svých farníků ze Strahovic.“

Pomoz nám, Pane, ochotně a s vynalézavostí sloužit našim bližním.

6. zastavení: Veronika podává Ježíši roušku

V levé spodní části obrazu vidíme vězně, který vztahuje ruce ke dvěma dalším. Mezi nimi je na roušce Veroničině otisknuta Kristova tvář.

P. Richard Henkes se stává Veronikou. Čím mohl nejvíce pomoci svým spoluvězňům v koncentračním táboře? Měl podobně jako oni prázdné ruce. Ale on byl ochoten je pozvednout směrem k potřebným v naději, že Bůh jeho dlaně naplní. Byl ochoten udělat krok do prostoru, kde se nacházeli smrtelně nemocní, v naději, že se v této prázdné bezmoci smrti zjeví Boží láska.

„Na přelomu roku 1944/1945 se P. Richard svěřil svému spoluvězni P. Petersovi, že se dobrovolně přihlásí k ošetřování tyfem nemocných vězňů na bloku č. 17. [...] Brzy se naskytla příležitost a on svůj záměr uskutečnil.“

Pane, dej, at' si vždy uvědomujeme, že v každém bližním sloužíme Tobě.

7. zastavení: Ježíš padá pod křížem podruhé

Uprostřed obrazu stojí kněz a řeholník, P. Richard Henkes, v kněžské sutaně a s kolářkem a naslouchá Božímu hlasu.

P. Richard Henkes se z rozhodnutí nadřizených stal duchovním správcem farnosti Strahovice na Hlučínsku. Navenek je to snadné k pochopení: složité okolnosti doby, válečné události, hrozba povolávacího rozkazu, sledování gestapem. Ale pro P. Richarda to jednoduché není. Věnoval se exercičnímu hnutí v Exerčičním domě sv. Josefa v Branicích, jezdil kázat na mnohá poutní místa, promlouval ke kněžím při duchovních obnovách. Teď je poslán do malé vesnice na česko-německém pomezí, do Strahovic, aby tam vykonával obvyklou farní duchovní správu. Poprvé se ocitá v roli faráře, pro kterou nebyl formován.

Je řeholním knězem a byl připravován pro jiné úkoly. Je však potřeba přijmout novou výzvu a postit se do práce.

„...díky pracovitosti nového duchovního správce se farní obec znovu nadechla. Mše svatá byla sloužena v duchu liturgického hnutí a byla tak pro mnohé přitažlivější. Dospělí farníci se cítili být osloveni, pro děti přestala být bohoslužba nudnou. [...] Farníci i jejich duchovní správce se rychle sžili a víc a více sdíleli své radosti i bolesti. Bolesti však postupně stále přibývalo. Čím dál víc mužů muselo rukovat do německé armády. S těmi udržoval písemný kontakt, s rodinami padlých a pohřešovaných prožíval smutek.“

Pomoz nám, Pane, abychom vždy a ochotně jednali podle Tvé vůle.

8. zastavení: Ježíš napomíná plačící ženy

V pravé horní části obrazu stojí postava držící pevně v rukou kříž. Proti ní pochoduje dav zfanatizovaných lidí, nesoucích znak nacistické moci.

P. Richard drží v rukou kříž. Ten je ústředním bodem jeho kázání: Ježíš a jeho poselství lásky, které se jako dar milosti snaší na ty, kteří toto poselství přijímají. Proti němu zaslepený dav se znamením nacistické moci. Jak je možné, že se nechali svést, jak je možné, že hříchů a zlu dali svůj hlas? Je potřeba těmto lidem říci pravdu i za cenu oběti vlastního života. Neplačte nade mnou, ale nad sebou a svými dětmi.

P. Richard Henkes, přesvědčený odpůrce nacionálně-socialistického obrazu světa a také milostí obdařený a nadaný kazatel. [...] Jeho kázání, vzdělávací promluvy a exerciční přednášky nejen popularizovaly myšlenky papeže Pia XI. o laickém apoštolátu a sociálních otázkách, ale také aktualizovaly encykliky proti fašismu, nacionálnímu socialismu a komunismu. [...] P. Richard Henkes je prezentoval při velkých církevních shromážděních, při stavovských poutích mužů a také v postních kázáních. [...] Jeho kázání nalézala mimořádný ohlas především ve Slezsku.

Dej nám, Pane, opravdovou lítost nad našimi hříchy i odvahu bojovat se zlem.

9. zastavení: Ježíš padá pod křížem potřetí

Kombinace světla a stínu, barvy červené a černé, modré a zlaté, ostnatý drát a vězeňský šat navozují atmosféru koncentračního tábora, v tomto případě tábora v Dachau. V něm byly v letech 1940–1945 uvězněny téměř tři tisíce katolických kněží.

Byli to muži různých národností a spiritualit, vzdělání i obyčejní, kteří však svatostí svého života překázeli nacistickému režimu a bylo potřeba se jich zbavit. Byla to elita církve, která procházela očistným ohněm. Zde se na bloku č. 26 potkávají kněz německé národnosti, budoucí mučedník P. Richard Henkes, a kněz české národnosti, pozdější pražský arcibiskup a kardinál P. Josef Beran. Tragédie bolestně zraněného společného soužití obou národů tíží oba. Bariéra nedůvěry a národnostního napětí. Rána se zdá být nezhojitelná. Přesto se o to společně a každý svým způsobem pokoušejí.

„...společně se zamýšleli nad tím, co se bude dít po válce, po pádu Hitlerova režimu. Neměli sice tušení, jak bude vypadat poválečné uspořádání v Evropě, ale předpokládali, že i nadále budou existovat smíšené regiony, kde Češi a Němci budou spolu žít pohromadě. Shodli se na tom, že pro budoucí

pastoraci těchto oblastí je nutné, aby duchovní pastýř hovořil oběma jazyky – jak česky, tak německy. A tak P. Richard i v těchto podmínkách pokračuje ve studiu českého jazyka, započatém na Hlučínsku a přerušeném vězněním [...] Bude potřeba uzdravit zraněnou minulost.“

Pane, uč nás se vždy a zcela odevzdávat do Tvých rukou.

10. zastavení: Ježíš je zbaven roucha

Ostnatý drát prochází podélně téměř celým obrazem, jen na jednom v místě, tam, kde je možno tušit lidské srdce, se náhle ztrácí.

V roce 1940, kdy začal stoupat počet nacisty zatčených kněží, vymohl Vatikan na hitlerovském Německu pro vězněné kněze ústupky. Kněží byli soustředěni v koncentračním táboře Dachau. Původně avizované zlepšení životních podmínek všem kněžím obecně bylo ale nakonec uplatněno jen pro kněze německé národnosti. Ti byli umístěni na bloku č. 26 a zde jim bylo umožněno zřízení kaple. Díky iniciativě biskupa Josefa Martina Nathana se podařilo do této kaple propašovat sochu Panny Marie.

„Na bloku č. 26 existovala od ledna 1941 kaple. Byla obrazem bídy a chudoby. Prkenný oltář byl vytvořen z rozebraných dřevěných beden, kalich z plechového pohárku, svatostánek z plechovek od konzerv. Denně se zde sloužila mše svatá. Jednoho dne stála v kapli mariánská socha. [...] S mimořádnou opatrností prováděl P. Richard svou pastorační práci v táboře. Přes hrozbu nejtěžších trestů udílel svátosti laikům i duchovním, pomáhal umírajícím. Hostie skryté v malé plechovce nenápadně předával vězňům.“

Dávej nám, Pane, přijímat z Tvých svátostí milost a sílu.

11. zastavení: Ježíš je přibit na kříž

V levé horní části obrazu vidíme postavu vězně – P. Richarda, který pozvedá umírajícího. Za ní se v podobném náklonu ukazuje nenápadný obrys další postavy – Ježíše Krista.

Zimní měsíce 1944–1945 byly ty nejhorší. Do koncentračního tábora Dachau neustále přicházely transporty vězňů evakuovaných z jiných táborů. S nimi se do tábora dostaly vši a jako důsledek zavšivení vypukla epidemie skvrnitého tyfu. P. Richard vstupuje do bloku č. 17, který byl pro nemožnost zvládnout vypuknuvší epidemii prohlášen za přísně uzavřený. Jde pečovat o nemocné vězně. Fakticky to znamená, že se nebudete moci, dokud epidemie neskončí, vrátit mezi zdravé. Prakticky to znamená nechat se přibít na kříž.

„Nyní pro něho začala téměř nadlidská služba. Čistil pryčny, umýval znečištěná a páchnoucí, na kostru vyhublá těla, sbíral a likvidoval zavšivené šaty. [...] Utěšoval umírající, pomáhal tělesně vyčerpaným, povzbuzoval morálně zlomené. Během několika týdnů zemřelo v táboře 7 800 vězňů. Rovněž P. Richard Henkes se nakazil.“

Pomoz nám, Pane, pochopit, že bez obětí milovat nelze.

12. zastavení: Ježíš umírá na kříži

P. Richarda nyní vidíme v dolní části obrazu. Leží tam muž, pravou rukou se opírá o zem, levou ruku pozvedá a zachycuje se červeného místa – prostoru srdce. Visí mezi nebem a zemí, mezi pozvedáním nebeské lásky a tíhou kruté pozemskosti.

Je únor roku 1945, od prosince 1944 zuří v táboře již tři měsíce tyfová epidemie. P. Richard zůstává v uzavřeném bloku č. 17. Krutá nemoc jím proniká až ke smrti. Ruce, nohy, hlava, celé tělo je sevřeno bolestí. Zmítá jím vysoká horečka... A někde v hlubinách duše zní:

„... musím domů, na Hlučínsko, do své farní obce, do Strahovic, tam je moje místo, tam patřím. Jsem přece jejich farářem a oni všichni jsou moji farníci, oni mě potřebují. Všechnu svou starost a duchovní péči jim chci a musím věnovat [...] Je potřeba napnout všechny síly, je potřeba usmířit bolavou minulost a začít tvořit budoucnost, postavit ji na principech evangelia. Tak jsme to přece s Josefem (Beranem) probírali. Společnou budoucnost je nutno postavit na křesťanských základech. [...] P. Richard dýchá pomalu a ztěžka. Je 22. února 1945. Vězeň číslo 49642 P. Richard Henkes vydechl naposled.“

Nedej, Pane, aby Tvá smrt byla pro nás nadarmo.

13. zastavení: Tělo Pána Ježíše je snato z kříže

V pravé dolní části obrazu lze rozpoznat náznak papírového sáčku, označeného číslem 49642. V něm je popel P. Richarda Henkese.

Řeholní spolubratr a zároveň spoluvězeň v koncentračním táboře Dachau tuto situaci popisuje takto: *„Zemřelí z posledních dnů leželi nazí a nepříkrytí v nezastřešeném prostoru na betonové podlaze. Třikrát jsem mrtvé obešel a hledal jsem ho. Konečně jsem ho mezi sedmdesáti mrtvými našel. Na palci u nohy měl provázkem přivázaný lepenkový štítek a na něm bylo možné číst 49642. To bylo jeho vězeňské číslo...“*

Kápo táborového krematoria se dal uplatit a tělo P. Richarda spálil odděleně. Popel zesnulého sesbíral a uložil do papírového sáčku. Na ten byl doplněn nápis: *„Vera cinera beate in Domino defuncti P. R. Henkes“* (Pravý popel blahoslaveného v Pánu zesnulého P. R. Henkese).

Na přímluvu Tvé bolestné Matky dej nám, Pane, věřit proti vší beznaději.

14. zastavení: Ježíšovo tělo je uloženo do hrobu

Na obraze je také možno nalézt Golgotu, otevřený temný hrob a také spatřit tři černé šrámy na Ježíšově boku. Golgota je symbolem utrpení a smrti, hrob je místem uložení mrtvého těla, tři černé šrámy naznačující tři dny temné nejistoty.

Popel zesnulého kněze se podařilo uschovat a později propašovat na faru do Dachau. Po skončení války byl popel převezen do kláštera pallotínů v Limburgu. Zde byla urna s popelem zesnulého za přítomnosti členů pokrevní i řeholní rodiny 7. června 1945 uložena na kongregačním hřbitově. Kazatel a zároveň spoluvězeň P. Fischer při této smuteční bohoslužbě prohlásil: *„Richard dal svůj život jako obětní dar pro Ježíše Krista.“*

Jiný spolu s ním v Dachau vězněný kněz prohlásil: *„Vězení bylo školou svatosti, koncentrační tábor Dachau pak zkouškou její zralosti.“*

Dej nám, Pane, milost, obstát ve všech zkouškách života.

Citace převzaty:

REITOR, Georg. *Svědék vírky v koncentračním táboře*. Olomouc, 1991; HOLZBACH, Alexandr. *P. Richard Henkes, SAC, mučedník lásky*. Ostrava, 2006; PROBST, Manfred. *Glaubenszeuge im KZ Dachau*. Friedberg bei Augsburg, 2007.

Modlitba za blahorečení P. Richarda Henkese SAC

Bože, Ty jsi nekonečná Láska. Na důkaz své lásky jsi vydal svého Syna Ježíše, aby nás svou smrtí na kříži zachránil. Nám lidem jsi přikázal, abychom milovali Tebe nade všechno a své bližní jako sebe sama.

Také Richard Henkes poznal Tvou lásku, odpověděl na ni a následoval Tvého Syna jako katolický kněz v řeholním společenství pallotínů. V obtížné době vlády totalitního režimu otevřeně hlásal Tvé slovo a statečně se postavil proti držitelům moci. V bídě a bezútěšnosti koncentračního tábora Dachau pomáhal bez rozdílu národnosti všem trpícím. V nadějném očekávání blížícího se konce války a brzkého dosažení svobody stále pozorně naslouchal Božímu hlasu a Tvé volání nepřeslechl. Dobrovolně odešel ošetřovat smrtelně nemocné na blok č. 17. Stal se nemocným mezi nemocnými a umírajícím mezi umírajícími. V tomto prostředí beznaděje, smrti a nenávisti se stal živou přítomností Tvé usmiřující Božské lásky.

Prosíme Tě, Bože, učiň tuto oběť lásky svého kněze známou dnešnímu světu a oslav tohoto svého služebníka Richarda poctou oltáře. Učiň, ať i my podle jeho příkladu nasloucháme Tvému hlasu a odmítáme každé pokušení zloby a nenávisti. Pomáhej nám, ať podle jeho vzoru a na jeho přímluvu pokračujeme v cestě usmíření mezi národy. Ved' nás všechny, abychom si jeden druhého vážili a žili spolu v pokoji. O to prosíme v Duchu Svatém skrze Ježíše Krista, našeho Pána. Amen.